

N:o 159.

Af herr **A. V. Ljungman**, med förslag till ändrad lydelse af vissa paragrafer i regeringsformen och riksdagsordningen i syfte att införa bestämmelser om en »regeringsrätt».

Redan tidigt efter antagandet år 1809 af ännu gällande regeringsform visade det sig, att denna »rikets främsta grundlags» föreskrifter om regeringsärendenas handläggning voro långt ifrån tillfredsställande, och från så väl Konungen som Riksdagen hafva tid efter annan framlagts talrika förslag till förbättringar, men med undantag för den år 1840 beslutade förändring, hvarigenom bland annat statsrådet erhöi en ny organisation, hafva dessa förslag icke vunnit framgång eller ens medfört ett närmande till det önskade målet.

Den otillfredsställande beskaffenheten af de bestående förhållandena har företrädesvis framträdtt uti ett öfverlastande af departementscheferne i åtminstone två eller tre af regeringsdepartementen med deras politiska verksamhet i hög grad hindrande detaljarbete och uti en mindre tidsenlig och ändamålsenlig utöfning af Konungens administrativa domsrätt. Särskildt har allt mer blifvit tydligt, hur olämpligt det är, att »lagstiftning och lagskipning äro hos samma myndighet förenade», och att ett hufvudsakligen ur politiska hänsyn tillsatt statsråd äfven fungerar såsom rikets öfversta administrativa domstol, hvarigenom sådana hänsyn äfven gifves tillfälle att göra sig gällande vid nämnda domsrätts utöfvande, samt att en dylik domstol, af så synnerligt stor vikt för allmänheten, icke såsom högsta domstolen utgöres af ett tillräckligt antal lagfarne män med fullt sjelfständig ställning. Det bör fördenskull väl knappast finnas mer än blott en mening vare sig derom att, i likhet med hvad i utländska stater af motsvarande eller större betydelse

sedan länge egt rum, afgörandet af de administrativa besvärsmålen bör hänskjutas till en fristående domstol, eller derom, att samma reform nu bör hos oss genomföras i afseende på besvärsmålen, som redan för mer än ett århundrade sedan genomfördes med hänsyn till justitiemålen.

Redan vid riksdagen åren 1853—1854 antogs ett, på grund af motion inom konstitutionsutskottet af grefve *G. Lagerbjelke*, af samma utskott utarbetadt förslag om inrättande af en särskild »regeringsrätt» för utfövädet af Konungens administrativa domsrätt att hvila till vidare grundlagsenlig behandling; men detta förslag vann ty värr ej Rikets Ständers bifall vid nästföljande riksdag. Det förtjenstfulla förslaget var, tyckes det, för tidigt framkommet, men bör nu åter upptagas, till dess det vinner slutlig framgång; och må för frågans fullständigare bedömande hänvisas till konstitutionsutskottets memorial 1854, n:is 11, 31, 41 och 56 samt 1856, n:o 3, äfvensom till Kongl. Maj:ts skrifvelse (n:o 34) till Rikets Ständer den 25 november 1856 med förslag till stadga för Konungens regeringsrätt. Ämnet finnes vidare behandladt uti konstitutionsutskottets utlåtande 1872, n:o 9, samt i Andra Kammaréns tillfälliga utskotts utlåtande 1884, n:o 20.

Inrättandet af en dylik regeringsrätt skulle underlätta genomförandet af Riksdagens i skrifvelse (n:o 31) den 11 april 1893 uttalade önskan om ett nytt regeringsdepartement för »i främsta rummet» ärenden angående »kommunikationsanstalterna», utan att statsrådsledamöternes antal därför behöfde ökas, enär någon betänklighet mot att minska antalet statsrådsledamöter utan departement från tre till två väl knappast bör förefinnas, sedan statsrådet befriats från befattningen med besvärsmålen.

Såsom en följd af besvärsmålens afskiljande från statsrådet torde bestämmelsen i 6 § regeringsformen om att »bland de tre statsråden utan departement böra minst två hafva förvaltad civil beställning» kunna utgå. Denna bestämmelses obehöflighet har för öfrigt ofta vitsordats (Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen 1868, n:o 6; 1885, n:o 20. Konstitutionsutskottets utlåtanden 1868, n:o 3; 1872, n:o 9; 1885, n:is 6, 7; 1888 n:o 1) eller i motioner framhållits (jempför konstitutionsutskottets utlåtanden 1892, n:o 1; 1893, n:o 15; 1896, n:o 13).

I samband med besvärsmålens hänvisande till en särskild regeringsrätt måste en omredigering af 7 § regeringsformen ega rum, och denna omredigering för i sin ordning med sig uteslutande ur 6 § regeringsformen af de i samma § obehöfliga bestämmelserna om Konungens rådgifvare i kommandomål samt en motsvarande obetydlig ändring i 15 § regeringsformen.

Såsom redan år 1854 framhölls vid behandlingen af frågan om regeringsrätten, bör inrättandet af en dylik domstol föra med sig ändringar i 103 och 104 §§ regeringsformen och 69 § riksdagsordningen, enär regeringsrättens ledamöter tydligen lika väl som högsta domstolens böra vara underkastade opinionsnämndens bedömande.

Öfverförandet af besvärsmålen till en särskild, af fast anstälde domare bestående regeringsrätt gifver vidare anledning till en äfven ur andra hänsyn nödig förbättring af regeringsformens bestämmelser om riksrättens sammansättning (jmför konstitutionsutskottets utlåtande 1895, n:o 3).

Samtidigt med ofvan förordade grundlagsändringar torde äfven i regeringsformen böra införas särskildt stadgande om den faktiskt redan länge tillämpade rätten för departementscheferne i statsrådet att afgöra vissa förvaltningsärenden (Kongl. Maj:ts propositioner 1868, n:o 7; 1885, n:o 20. Konstitutionsutskottets utlåtanden 1868, n:o 3; 1885, n:o 6) samt vidtagas de i följd af ett sådant stadgande påkallade ändringarna i 105 och 106 §§ regeringsformen samt 38 § riksdagsordningen.

På grund af hvad sålunda i största korthet blifvit anfördt, får jag härmed hemställa,

det måtte Riksdagen antaga nedan stående förslag till ändrad lydelse af 6, 7, 9, 15, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 26, 34, 99, 101, 102, 103, 104, 105, och 106 §§ regeringsformen samt 11, 38, 43 och 69 §§ riksdagsordningen att hvila till vidare grundlagsenlig behandling:

Regeringsformen.

§ 6.

Af statsrådets ledamöter skola sju vara chefer och föredragande, hvar för sitt departement, nemligen:

- ministern för utrikesärendena för utrikesdepartementet;
- en chef för justitiedepartementet;
- en för landtförsvarsdepartementet;
- en för sjöförsvarsdepartementet;
- en för civildepartementet;

en för finansdepartementet; samt
 en för ecklesiastikdepartementet.

Den närmare fördelningen af ärendena, departementen emellan, bestämmes af Konungen genom en särskildt utfärdad, offentlig kungjord stadga.

§ 7.

Alla regeringsärenden, med undantag af sådana som i 11, 12, 13 och 32 §§ omförmälas, skola inför Konungen i statsrådet föredragas och der afgöras. *Om utöfvandet af Konungens befälsrätt öfver rikets krigsmagt samt domsrätt gifvas här nedanföre särskilda föreskrifter.*

§ 9.

1. Uti alla mål, som hos Konungen i statsrådet förekomma, skall protokoll föras. Statsrådets ledamöter böra, under ansvarighet för rådslagen, till den påföljd, hvarom i 106 och 107 §§ vidare stadgas, ovilkorligen till protokollet sina meningar yttra och förklara; Konungen dock förbehållet att allena besluta. Skulle någonsin den oförmodade händelse inträffa, att Konungens beslut vore uppenbarligen stridande mot rikets grundlag eller allmän lag, åligge det då statsrådets ledamöter att kraftiga föreställningar deremot göra. Den, som ej särskild mening till protokollet anfört, vare för beslutet ansvarig, såsom hade han styrkt Konungen att det beslut fatta.

2. *Öfver förvaltningsärenden, hvilka af statsrådsledamot såsom chef för regeringsdepartement afgöras, efter af Konungen derom i offentlig kungjord stadga gifvet förordnande, skall protokoll föras, hvilket af den beslutande med namnunderskrift till sin rättighet styrkes.*

§ 15.

Kommandomål, hvarmed förstas sådana som Konungen, i egenskap af högste befälhafvare öfver krigsmagten till lands och sjös, omedelbarligen besörjer, må Konungen, då han sjelf förer riksstyrelsen, afgöra i närvaro af den bland *de i 6 § omförmälda försvarsdepartementens chefer*, till hvars departement ärendet hör. Honom åligge, vid ansvar, att, då dessa mål beredas, sin mening yttra öfver de företag, Konungen besluter, samt att, då hans mening icke med Konungens beslut öfverensstämmer, föra sina yttrade betänkligheter och råd till ett protokoll,

hvars rättighet Konungen medelst sin höga påskrift besanne. Finner nämnde embetsman dessa företag vara af en vådlig riktning eller omfattning, eller grundade på ovissa eller otillräckliga medel att dem utföra, tillstyrke han jemväl, att Konungen vilte kalla, till ett krigsråd deröfver, tvenne eller flere af de närvarande högre militära embetsmän; Konungen dock obetaget, att å denna tillstyrkan och, der den bifalles, å krigsrådets till protokoll anförda tankar göra det afseende, honom godt synes.

§ 17.

1. Konungens domsrätt skall uppdragas minst tolf, högst *tjuguen*, af honom utnämnda, lagkunniga män, hvilka fullgjort hvad författningarna föreskrifva dem, som uti domareembeten må nytjas, samt i sådana värf ådagalagt insigt, erfarenhet och redlighet. De kallas justitieråd och utgöra Konungens högsta domstol. Deras antal må ej ökas utöfver tolf, såvida ej Konungen och Riksdagen, i den ordning 87 § 1 mom. stadgar, besluta, att högsta domstolen skall på afdelningar arbeta; och varde i sådant fall, så väl justitierådets antal inom ofvan föreskrifna gränser, som ärendenas fördelning mellan afdelningarna i samma ordning bestämda.

2. *Konungens rätt att pröfva och afgöra de mål, som, jemlikt författningarna, få hos Konungen fullföljas genom besvär öfver embetsmyndigheters meddelade beslut, men icke tillkomma högsta domstolens upptagande och ej heller angå tillsättande af tjenster, skall på det sätt och med de undantag, som bestämmas i särskild, af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad stadga, uppdragas sju af Konungen utnämnde, kunnige, erfarne, redlige och allmänt aktade män. De kallas regeringsråd och utgöra Konungens regeringsrätt. Bland dem böra minst fem hafva förut förvaltad civil beställning och minst två beklädt domareembete.*

§ 18.

Regeringsrätten tillkommer det äfven att afgöra mellan domstolar och embetsmyndigheter uppkommande behörighetstvister samt att, i mål af beskaffenhet att kunna tillhöra dess slutliga pröfning, upptaga och afgöra ansökningar, att Konungen må bryta dom åter, som vunnit laga kraft, eller återställa laga tid, som försuten är. Alla öfriga sådana ansökningar skola af högsta domstolen afgöras.

§ 21.

Konungen eger tvenne röster i de mål, hvilkas föredragning och afgörande han för godt finner att i högsta domstolen *eller regeringsrätten* öfvervara. Alla frågor om förklaringar öfver lagen skola hos Konungen anmälas och *hans* röster deruti inhemtas och beräknas, änskönt han icke i högsta domstolens öfverläggningar derom deltagit.

§ 22.

1. Uti högsta domstolen kunna ringare mål pröfvas och afgöras af fem ledamöter, så ock af fyra, der alla fyra äro om slutet ense. Öfver viktigare saker skola minst sju döma. Ej må flere än åtta ledamöter på en gång i pröfningen af något mål deltaga, der ej för vissa fall annorledes *föreskrifves*, i den ordning 87 § 1 mom. stadgar.

2. Uti regeringsrätten kunna mål pröfvas och afgöras af fem ledamöter, så ock af fyra, der minst tre af dem äro om slutet ense.

§ 23.

Alla högsta domstolens och regeringsrättens beslut utfärdas i Konungens namn och med *hans* höga underskrift eller under *hans* sekret.

§ 24.

1. Uti Konungens nedre justitierevision skola justitieärendena beredas till föredragning och afgörande i högsta domstolen.

2. Till föredragning och afgörande i regeringsrätten skola ärendena beredas i det departement, hvartill de, enligt den i 6 § omförmälda fördelning, höra.

Departementschef ege att i regeringsrätten deltaga i öfverläggningen, men icke i besluten, uti de mål, som till *hans* departement höra.

§ 26.

1. Då justitieärenden i statsrådet föredragas, skola, jemte chefen för justitiedepartementet och *minst tre* andra ledamöter af statsrådet, två justitieråd dem öfvervara, med den skyldighet att till protokollet sig yttra, som 9 § föreskrifver.

2. Vid föredragning i statsrådet af frågor om stiftande, förändring, förklaring eller upphäfvande af författningar, som röra rikets allmänna hushållning, böra två af regeringsrättens ledamöter närvara, med enahanda skyldighet att sig yttra, som ofvan i 1 mom. sägs. Lag samma gälle i fråga om dispens från sådan författning.

§ 34.

Statsministern och ministern för utrikes ärendena innehafva rikets högsta värdighet och *de öfrige statsrådsledamöterna* den närmaste derintill. Ledamot af statsrådet må icke tillika annat embete utöfva, ej heller några inkomster deraf uppbära. Justitieråd *eller regeringsråd* må ej tillika annat embete innehafva eller utöfva.

§ 99.

Justitieombudsmannen må, när han det nödigt anser, kunna öfvervara högsta domstolens, *regeringsrättens*, nedre justitierevisionens, hofrätternas, kollegiernas eller i dessas ställe inrättade verks, och alla lägre domstolars öfverläggningar och beslut, dock utan rättighet att sin mening dervid yttra, samt ega tillgång till alla domstolars, kollegiers och embetsverks protokoll och handlingar. Konungens embetsmän i allmänhet vare skyldige att lemna justitieombudsmannen laglig handräckning, samt alla fiskaler att medelst aktioners utförande honom biträda, då han det äskar.

§ 101.

Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela Konungens högsta domstol eller af dess ledamöter en eller flere funnes hafva af egennytta, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att derigenom någon, emot tydlig lag och sakens utredda och behörigen styrkta förhållande, mistat eller kunnat mista lif, personlig frihet, ära och egendom, *eller regeringsrätten eller en eller flere af dess ledamöter, i denna egenskap, uppenbarligen handlat mot gällande lagar och författningar*; vare justitieombudsmannen pliktig, äfvensom Konungens justitiekansler berättigad, att vid den rikets domstol, som här nedanföre bestämmes, den felaktige under tilltal ställa, samt till ansvar efter rikets lag befordra.

§ 102.

Denna domstol, som riks rätt kallas, skall i sådant fall bestå af presidenten uti Svea hofrätt, hvilken deruti före ordet, presidenterna uti rikets öfriga hofrätter och uti kammarrätten samt fyra de äldsta regeringsråd; men vid tilltal emot regeringsrättens ledamöter tage, i stället för regeringsråd, fyra de äldsta justitieråd säte i riksrätten. Då antingen justitiekansleren eller justitieombudsmannen finner sig befogad att åtal inför riksrätten anställa, äske han hos presidenten i Svea hofrätt, såsom riksrättens ordförande, laglig kallelse å den eller dem, som skola tilltalas. Presidenten i nämnda hofrätt foge derefter anstalt om riksrättens sammanträde för att kallelsen utfärda och målet vidare i laglig ordning behandla. Skulle mot förmodan han detta underlåta eller någon af de öfriga förenämnda embetsmän undandraga sig att uti riksrätten deltaga, stånde de för en sådan uppsätlig försummelse af deras embetspligt till lagligt ansvar. Rätten vare domför, om sju deruti sitta. Är presidenten i Svea hofrätt af laga förfall eller jäf hindrad, inträde i hans ställe den äldste i tjenst varande af nämnda presidenter såsom ordförande och äldsta rådet i sagda hofrätt såsom ledamot; är annan af presidenterne hindrad, inträde det äldsta rådet i det embetsverk, han tillhör, i hans ställe; är regeringsråd eller justitieråd hindradt, inträde i dess ställe närmast i ålder varande, riksrätten icke redan tillhörande regeringsråd eller justitieråd. Denna domstol ege, sedan ransakningen fulländad är och domen efter lag fäld, att densamma för öppna dörrar afkunna. Ingen hafve magt att sådan dom ändra, Konungen dock obetaget att göra nåd, hvilken likväl icke må sträcka sig till den dömdes återinsättande i rikets tjenst.

§ 103.

Lagtima Riksdag skall hvarje år, på sätt riksdagsordningen stadgar, tillsätta en nämnd, som ege att döma, huruvida högsta domstolens och regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjente att i deras viktiga kall bibehållas, eller om visse af dem, utan bevisligen begångna fel och brott, hvarom 101 § handlar, likväl kunde anses böra ifrån utöfningen af Konungens domsrätt skiljas. Beslutar denna nämnd efter omröstning, i den ordning, som i riksdagsordningen sägs, att någon eller någre af högsta domstolens eller regeringsrättens ledamöter skola anses vara ifrån Riksdagens förtroende uteslutne, blifve han eller de derefter af Konungen, hos hvilken Riksdagen skall härom göra anmälan, ifrån embetet genom

nådigt afsked skilde. Dock tillägge Konungen honom eller dem hvar-dera en årlig pension till lönens halfva belopp.

§ 104.

Ej må Riksdagen ingå i någon särskild pröfning af högsta domstolens *eller regeringsrättens* beslut, eller någon allmän öfverläggning derom uti nämnden förefalla.

§ 105.

Lagtima Riksdags konstitutionsutskott ege att äska de protokoll, som *enligt 9 §* blifvit förda, samt i det, som rörer allmänt kända och af utskottet uppgifna händelser, *jemväl de protokoll, hvarom i 11, 13 och 15 §§ förmäles.*

§ 106.

Finner *konstitutionsutskottet*, att någon statsrådets ledamot, eller någon för tillfället förordnad föredragande, eller den embetsman, som i kommandomål Konungen råd gifvit, uppenbarligen handlat emot rikets grundlag eller allmän lag, eller tillstyrkt någon öfverträdelse deraf, eller underlåtit att göra föreställningar emot sådan öfverträdelse, eller den vållat och befrämjat genom uppsåtligt fördöljande af någon upplysning, eller att den föredragande underlåtit att, i de fall, som 38 § förutsätter, sin kontrasignation å ett Konungens beslut vägra, då skall *utskottet* ställa en sådan under tilltal af justitieombudsmannen inför riksrätten, hvaruti, *jemte presidenterne i rikets hofrätter samt kammarrätt*, fyra de äldsta justitieråd och fyra de äldste regeringsråd i dessa fall komma att säte taga, och gånge härmed som i 101 och 102 §§ om tilltal emot högsta domstolen *eller regeringsrätten* föreskrifves. Då statsrådets ledamöter eller Konungens rådgifvare i kommandomål finnas hafva, på sätt ofvan berördt är, gjort sig till ansvar skyldige, döme dem riksrätten efter allmän lag och den särskilda författning, som *blifvit* till bestämmande af sådant ansvar utaf Konungen och Riksdagen fastställd.

Riksdagsordningen.

§ 11.

Är någon missnöjd med riksdagsmannaval, som af landsting eller stadsfullmäktige förrättadt är, må han deröfver hos Konungen anföras
Bih. till Riksd. Prot. 1897. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 48 Häft. 2

underdåniga besvär. Han eger för sådant ändamål hos landstingets sekreterare eller stadsfullmäktiges ordförande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar derefter bör till klaganden utlemnas; och skall han, vid förlust af talan, sina till Konungen ställda besvär, sist inom en månad efter valförrättningens slut, ingifva till Konungens befallningshafvande, som genom kungörelse, hvilken i allmänna tidningarna införes, utsätter viss kort tid, inom hvilken underdånig förklaring må öfver besvären till Konungens befallningshafvande aflemnas. Sedan den tid tilländagått, har Konungens befallningshafvande att besvärshandlingarna jemte de förklaringar, som må hafva inkommit, ofördröjligen till Konungen insända, för att i *regeringsrätten* skyndsamt föredragas och afgöras.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar deruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarne till utskottet hänvisade grundlagsfrågor.

2. Utskottet åligger ock att äska de *enligt 9 § regeringsformen* förda protokoll *samt må*, i hvad som rörer kända och af utskottet uppgifna händelser, *jemväl äska de protokoll, hvarom i 11, 13 och 15 §§ regeringsformen förmåles*. Om utskottets rätt och pligt att, efter granskning af dessa protokoll, hos Riksdagen anmäla de anmärkningar, hvartill denna granskning funnits föranleda, eller eljest vidtaga den med anledning af gjord anmärkning erforderliga åtgärd, så ock att, när af riksdagsman eller annat utskott än konstitutionsutskottet fråga blifvit väckt, att statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt embete på obehörigt sätt utöfvat, deröfver, före frågans afgörande af Riksdagen, afgifva yttrande, derom är i *regeringsformen* stadgad.

3. Utskottet tillkommer jemväl att, då olika meningar mellan kamrarne uppstå, till hvilket utskott uppkomna frågor och ämnen böra hänvisas, derom besluta, så ock att skilja mellan kammare och dess talman, då den senare vägrar proposition.

§ 43.

Ej må statsrådsledamot, justitieråd eller *regeringsråd* i utskott eller val till utskott deltaga, ej heller någon, af hvilken Riksdagen kan

fordra redo och ansvar, inväljas i utskott, der redovisning för hans egna embetsåtgärder kan förekomma.

§ 69.

Lagtima Riksdag skall *hvarje* år tillsätta en nämnd af fyratioåtta personer, deraf hvardera kammaren genom slutna omröstning inom sig utser tjugufyra, och hvilken nämnd, i den ordning 103 och 104 §§ regeringsformen stadga, eger att döma, huruvida högsta domstolens och *regeringsrättens* samtliga ledamöter gjort sig förtjente att i deras viktiga kall bibehållas, eller om visse af dem, utan bevisligen begångna fel och brott, hvarom regeringsformens 101 § handlar, likväl kunna anses böra från utöfningen af Konungens domsrätt skiljas.

Denna nämnd träder samma dag, den blifvit vald, tillsammans. Nämndens samtliga ledamöter rösta först, man för man, öfver den frågan: skall omröstning anställas till uteslutande af någon bland högsta domstolens ledamöter? Besvaras denna fråga enhälligt eller af de flesta rösterna med nej, blifva högsta domstolens samtliga ledamöter bibehållne. Besvaras den åter med ja, uppgör hvar och en af nämnden en slutna lista på dem af högsta domstolens ledamöter, flere eller färre, som han anser böra entledigas. De bland dessa, som då fått *minst två tredjedelar af rösterna* emot sig, ställas hvar efter annan under ny omröstning, hvarvid *fem sjettedelar* af rösterna fordras emot den eller dem, som skola anses vara från Riksdagens förtroende uteslutne; och förhålles derefter såsom i regeringsformens 103 § vidare föreskrifves.

Sammalunda förfares ock i fråga om regeringsrättens ledamöter.

Om remiss till konstitutionsutskottet anhålles.

Stockholm den 6 mars 1897.

Axel Vilh. Ljungman.

Bilaga.

N:o 11.

Ank. till Exp. Utsk. den 12 juni 1864, kl. 11 f. m.

Memorial till Rikets Ständer, med förslag till ändring af åtskilliga stadganden i regeringsformen och riksdagsordningen i afseende på behandlingen af en del regeringsärenden.

Fastän lagstiftarne i vårt land redan i äldre tid fästat uppmärksamhet på angelägenheten att söka utstaka gränsen emellan domarens och de administrativa myndigheternas verkningskrets, i hvilket hänseende rättegångs-ordinantien af år 1614 finnes innehålla föreskrifter, har till sistnämnda myndigheters område fortfarande hört åtskilliga, på tillämpningen af de till den egentliga statsförvaltningen och allmänna hushållningen hörande författningar beroende frågor, som, ehuru innefattande *rättstvister*, ansetts icke böra skiljas från den administrativa behandlingen och öfverlemnas till domstolarnes pröfning. Grunden för en sådan åsigt har varit dessa frågors egenskap att angå icke allenast de enskilda tvistandes rätt, utan ock samhällets fördel, till hvars befrämjande hvarje medborgare är förbunden att, äfven med uppoffring af egna önsknings och beräkningar, bidra, hvilken egenskap ansetts utgöra en väsentlig skilnad från de civila tvisterna inom domaremagtens område, der den ena personens anspråk på skydd mot intrång af den andra kan, såsom icke på det allmännas samfälda fördel och statens derå grundade anspråk inverkan, efter den enskildes eget behag antingen göras gällande eller ock eftergifvas. Af den fortfarande behandlingen på administrativ väg blef en följd att omförmälda frågor,

efter deras pröfning hos de förvaltande embetsverken eller rikets kollegier, kunde slutligen till Kongl. Maj:t såsom regeringsärender inkomma. Att de likväl icke alltid blifvit i full likhet med öfriga regeringsärender behandlade, inhemtas af regeringsformen den 2 maj 1720, som, jemte bestämmande, huruledes »rikets ärender» skulle uti Rikets Råd föredragas och huru dervid skulle omröstas, särskildt i 20 § innehöll: »följande saker blifva vid lägliga stunder, och på den tid Kongl. Maj:t sjelf dertill utnämner, till Kongl. Maj:ts särskilda afgörande föredragne, nemligen: 1:o private mål, som angå enskilde personer och hvarken under allmänna riksvårdande ärender eller justitiesaker begripes, 2:o alla enskilda angelägenheter, hvaröfver kollegier eller andra vederbörande insändt deras betänkande; men skulle Kongl. Maj:t vilja gå ifrån kollegiernas mening, då afgöres saken med Råds råde». Likaledes hade regeringsformen den 21 augusti 1772, efter uppräknande af vissa regeringsärender, de der, likasom justitieärenderna, skulle i Rikets Råd föredragas, bland hvilka dock ej förekommo de administrativa tvistefrågorna, uti 12 § bestämt: »alla ärender, som ej äro här ofvanföre undantagne, låter Kongl. Maj:t sig i kabinettet föredraga, eller ock på en af divisionerna af rådkammaren, om det Kongl. Maj:t lämpligare synes, eller ock Kongl. Maj:t ville deröfver inhemta flere Riksens Råds tankar; men då bör det likväl anses, som hade det varit föredraget i kabinettet.» Deremot blef genom regeringsformen den 6 juni 1809 lika ordning i behandlingen hos Kongl. Maj:t af ifrågavarande mål, som af öfriga regeringsärender, med undantag af ministeriela mål och kommandomål, stadgad. För att hos Konungen uti statsrådet föredragas, skulle de beredas af vederbörande statssekreterare och den embetsmyndighet, som, under benämning af allmänna ärendernas beredning, sammansatt af åtta personer, egde i alla der förekommande mål afgifva sina underdåniga yttranden, att hos Konungen uti statsrådet anmälas; men efter den år 1840 beslutna förändring af statsrådets organisation och indragningen af allmänna ärendernas beredning hafva departementscheferne, hvar och en för sitt departement, fått åliggande att dessa och öfriga mål bereda och införa Konungen i statsrådet föredraga.

I äldre tid och ännu under den, då, på sätt ofvan är anfördt, de administrativa tvistefrågorna hos Kongl. Maj:t hänfördes till kabinettsmål och ansågos icke böra vara till behandlingen underkastade samma former, som andra regeringsärender, var deras antal och mångfald otvifvelaktigt vida inskränkta, än den allt mera fortgående utvecklingen af samhällets inre lif, näringarnas och de allmänna hushållningsanstalternas tillväxt och kommunalväsendets ordnande under senare tid

kunnat medgifva. Ehuru genom kongl. förordningen den 17 april 1828 styrelseverkens domsrätt upphäfdes i vissa mål och dessa hänvisades till behandling vid allmänna domstolarne, måste på den forna banan fortgå en betydlig mängd af tvistiga mål, hvilka kommo att öfverhopa föredraganderne hos Kongl. Maj:t med trägnare arbete och i större mån upptaga den tid, som erfordrades för de egentliga statsmannavärfven, eller de ärender, hvilka rättast få benämningen af regeringsärender. I nådig proposition till Rikets Ständer den 6 juli 1840, angående upphörande af Konungens två röster i högsta domstolen, yttrade Kongl. Maj:t, att »styrelsens göromål ökades i samma mån folkmängden tilltog samt handel och alla näringsgrenar, äfvensom begreppen och kunskaperna vunno en större utveckling. Handläggningen af de ärender, som understäldes Kongl. Maj:t i statsrådet, hade blifvit försvårad, icke blott genom den brist på tydlighet, som understundom røjde sig i lagarne, utan äfven genom den mängd förordningar, reglementen och kongl. bref, som utgjorde statens civila och administrativa lagstiftning, och hvaraf åtskilliga, som förskrefvo sig från aflägsna tider, buro stämpeln af samma obestämndhet, som utmärkte så många andra länders lagar. Dessa ärender voro utom dess så talrika och till en del så inveklade, att det trägnaste arbete, i förening med den djupaste människokänedom och den fullkomligaste vana vid allmänna ärenders behandling knappast gjorde tillfyllest, för att kunna afbörda åliggandet, att samvetsgrant undersöka hvarje mål samt afgöra det i enlighet med författningarna och till allas nöje.» Då Kongl. Maj:t genom nådig proposition den 30 oktober 1844 i nåder väckte fråga om sådan ändring i regeringsformen, till följd hvaraf antalet ledamöter i högsta domstolen skulle kunna förökas, fästade Kongl. Maj:t Rikets Ständers uppmärksamhet på den fördel samma grundlagsändring skulle medföra deruti, att till högsta domstolen kunde öfverlemnas någon del af de besvärsmål, hvilka afgjordes af Konungen i statsrådet, nemligen sådana, som egentligen utgjorde rättstvister; hvilken proposition dock ej blef af Rikets Ständer bifallen, hvadan det forna förhållandet i afseende på behandlingen i statsrådet af besvärsmålen oförändradt fortfarit.

Konstitutionsutskottet, som haft att granska de i statsrådet sedan sistförflutna riksdags början intill närvarande riksmöte förda protokoll, har dervid varit i närmaste tillfälle, att öfverskåda vidden och mångfalden af de göromål, som tillhöra ledamöterne af Konungens statsråd, och att uppfatta, till hvilken grad vår samhällsförfattning, i olikhet med förhållandet i andra konstitutionela samhällen, ökat tyngden af Konungens höga kall genom anspråket på Hans egna pröfning af en stor

mängd olikartade tvistefrågor, ofta af den mörka och invecklade beskaffenhet, att deras utredning fordrar trägen möda hos embetsmannen, som har deras behandling sig uppdragen, och följaktligen äfven måste vid föredragningen inför Kongl. Maj:t för bibringande af den noggranna kännedom af ärendet, som dess pröfning nödvändigt förutsätter, i betydlig mån taga i anspråk den för de egentliga riksvårdande ärenderna erforderliga tid. De härutinnan väckta betraktelser fästa sig i synnerhet vid det betänkliga deruti, att departementscheferne måste under störande afbrott genom omsorgerna för dessa besvärsmåls beredning och föredragning egna sin uppmärksamhet åt de stora viktigare statsangelägenheterna, hvilka vanligen genom sin omfattning och betydighet fordra långvarigare odelad omtanka, och i afseende å hvilka ärender anspråket på departementschefernes verksamhet uttalar sig i allmänhet lika starkt, fastän tyngden af de särskilda göromålens mängd och mångfald måste för dem, som kommit i tillfälle att å förhållandet fästa närmare uppmärksamhet, tydligen visa sig såsom hinder, att detta anspråk varder i allo tillfredsstäldt. Det ligger nemligen i sakens natur, att behandlingen af de stora, på hela samhällets utveckling direkte inverkan angelägenheterna, såsom lagstiftningen, förbättring af läroverken och öfriga samhällsinrättningar, med mera, måste anses ega högre vikt, än sysselsättningen med lösning af de hos Kongl. Maj:t fullföljda enstaka rättstvister; men det är ock uppenbart, att behandlingen af dessa rättsfrågor icke kan eller bör för någon längre tid afstadna. Utom den skada, som genom sådant långvarigare uppehåll måste för den enskilde och, i följd af samma frågors egna beskaffenhet, äfven för det allmänna uppkomma, skulle betänklig olägenhet genom den hopade mängden af sådana, på handläggning beroende mål för föredraganden inträffa. Det kunde således icke klandras, om föredraganderne städse dela sin tid och verksamhet emellan dessa, till deras vikt så olika föremålen för deras omsorg. Men hvilketdera ock må inträffa, antingen att statsmannen sålunda komme i nödvändighet att i någon mån lemna å sido det, som är hans egentliga bestämmelse, för att handlägga ärender af mindre allmän vikt, eller att dessa ärender icke kunna behandlas med den skyndsamt, hvarå de i och för sig ega grundadt anspråk; så ligger häruti ett förhållande, som antyder, att samhällsförfattningen i denna del icke uppnått sitt mål.

Med fästadt afseende å hvad Kongl. Maj:t, såsom redan är omfördt, tillförene gifvit Rikets Ständer tillkänna angående förhållanden, som utmärka behof af förändring i grundlagens föreskrifter om behandlingen af en del regeringsärender, och på grund af hvad utskottet i

ofvan berörda måtto vid statsrådsprotokollens granskning inhemtat samt med föranledande af en utaf herr grefve *Lagerbjelke, Gustaf*, inom utskottet väckt motion, har utskottet tagit i öfvervägande, hvilken förändring i grundlagens stadganden om regeringsärendernas behandling må anses vara af omständigheterna påkallad. Denna fråga är af betydlig vigt och således förtjent af den uppmärksamhet, att, sedan Rikets Ständer funnit hinder möta för antagande af den utväg till olägenheternas afhjelpande, som varit af Kongl. Maj:t i nåder föreslagen, Rikets Ständer å sin sida torde böra framställa det förslag, som kan finnas lämpligt.

Grunden för den åsigt, att de ifrågavarande administrativa eller ekonomiska rättsfrågorna ej böra till allmän domstols pröfning hänskjutas, är i det föregående antydd; och i afseende härå förekommer vidare, att de ekonomiska författningarnes rätta tillämpning fordrar sådan närmare bekantskap och förtrogen vana i statsförvaltningens många olika grenar, den djupare kännedom af landets behof i hvad till den allmänna hushållningens och näringarnes befrämjande hörer och den erfarenhet i de dertill hörande angelägenheters praktiska behandling, som vanligen icke genom de egentliga domarevärfvens handhavande vinnes. Den ekonomiska lagstiftningen måste byggas på andra grunder, än som för den allmänna civila lagstiftningen kunna göra sig gällande; denna kan innebära ett vidtomfattande, för hela landet tillämpligt system, som icke är till sin varaktighet och fortfarande lämplighet beroende af oftare inträffande vexlingar i de förhållanden inom samhället, efter hvilka lagstiftningen bör foga sig, då deremot den ekonomiska lagstiftningen måste afse olika förhållanden och behof inom spridda orter, följa särskilda grunder för de mångfaldiga olika rigtningarna af den industriela verksamheten och undergå förändringar i den mån denna verksamhet hunnit vidga eller ombilda de föremål, som ligga inom kretsen för lagstiftarens omsorg. Af denna olikhet i sjelfva lagstiftningens särskilda grenar följer skilnaden i de nödvändiga egenskaperna hos dem, som skola tillämpa lagarne. Hvarken på det ena eller andra området kan lagstiftningen så noga förutse hvarje möjligen förekommande fall, att särskilda fullständiga föreskrifter kunna i författningarne meddelas. Då ett sådant, i lagen ej förutsedt fall företer sig i den allmänna civila lagskipningen, har domaren att följa endast lagens anda och mening, den allmänna princip, som genomgår hela lagen, då deremot, såsom ofvan är antydt, den ekonomiska författningen icke är bygd på sådant vidsträcktare system, utan hvilar på mera tillfälliga grunder; hvadan vid dess tillämpning, om den skall ske på ett sätt, som tillfredsställer så väl den enskildes, som samhällets anspråk och uppfyller lag-

stiftningens rätta syftemål, oundgängligen erfordras kännedom af de förhållanden i praktiska lifvet, som bestämma verkningarne af författningens tillämpning i den ena eller andra rigtningen. Om de administrativa besvärsmålen, hvilka äro af så mångfaldig art och fordra så olika erfarenhet och kunskaper för deras handläggning, skulle till allmän domstol öfverlemnas, borde dennas sammansättning ske med tillökning af ledamöter från statsförvaltningens olika grenar; men dessa ledamöter kommo vanligen att sakna erforderliga djupare kunskaper och större vana vid de egentliga justitiemålens bedömande, och sålunda vore domstolens organisation uppenbart förfelad. De administrativa tvistemålen, hvilka ofta äro af beskaffenhet att fordra skyndsamt slut, skulle icke heller vinna på beroendet af de tyngre och långsammare formerna för domstolarnes förhandlingar.

På dessa grunder har konsstitutionsutskottet icke kunnat betrakta den utväg, hvarå uppmärksamheten förut varit fästad, eller att ifrågasvarande besvärsmål skulle till högsta domstolen öfverlemnas, såsom den rätta för afhjelpande af den anmärkta olägenheten. Den utväg, som kunde finnas i sådan förändrad organisation af rikets kollegier, att dylika måls fullföljd till Kongl. Maj:t kunde anses ej vidare böra medgifvas, skulle förutsätta en vidsträckt rubbning af nuvarande förhållanden, och derjemte strida mot den af Rikets Ständer tillförene yttrade åsigt, som fästat vigt dervid, att nationen sedan urminnes tider varit van att se högsta pröfningen af frågor om lagarnes tillämpning vara landets regering tillhörig. Icke heller har utskottet kunnat antaga den åsigt, som under öfverläggningar inom representationen i anledning af Kongl. Maj:ts ofvannämnda nådiga proposition af den 30 oktober 1844 blifvit yttrad, att om de konsultativa statsrådets antal ökades, så att flera från departementalförrättningar lediga rådgifvare funnos, ifrågasvarande ändamål skulle vara vunnet derigenom, att sådana ledamöter af statsrådet använde särskild omsorg på de så kallade besvärsmålens förberedande till Konungens pröfning. Om departementscheferne ändock skulle bibehålla åliggandet, att i statsrådet föredraga de sålunda af konsultativa statsrådsledamöter förberedda målen, så vore för departementscheferne föga vunnet i besparing af tid och möda, då naturligtvis sjelfva föredragningen skulle förutsätta inhemtad fullständig kännedom af dessa mål. Att emellan särskilda ledamöter i statsrådet dela föredragningen för ett och samma departement, vore att upphäfvad den enhet och ordning, som åsyftades med den genom 1840 års grundlagsförändring införda departementalstyrelsen; och i allt fall skulle sålunda icke vinnas hvad som vid en ändring af grundlagens stadgande i före-

varande hänseende otvifvelaktigt bör vara det förnämsta målet, nemligen angelägenheten att i väsentlig mån minska antalet af de icke i egentlig mening riksvårdande ärender, hvilkas föredragning inför Konungen i statsrådet otvifvelaktigt måste förorsaka stor inskränkning af den tid och omsorg, samhällets angelägenheter af högre vigt taga i anspråk.

Ett förslag af annan syftning, än de nu omförmälda, har deremot syntts utskottet ega i alla hänseenden ett afgjordt företräde. Då nemligen de besvärsmål, om hvilka nu är yttradt, och till hvilka ej böra hänföras hos Kongl. Maj:t genom besvär fullföljda frågor om tjänsters tillsättning, såsom redan är antydt, icke omedelbart angå de verkliga riksvårdande ärenderna, utan i afseende på lämpliga formen för deras behandling, såsom hos Kongl. Maj:t fullföljda tvistefrågor, kunna ställas i jämförelse med dem, i hvilka Konungens pröfningsrätt är genom grundlagen åt högsta domstolen uppdragen, synas dessa mål kunna, såsom med justitieärender skett, öfverlemnas till en särskild myndighet, som i Konungens namn utöfvade Dess pröfningsrätt, hvilken myndighet borde utgöras af ett lämpligt antal ledamöter med sådana egenskaper, som i allmänhet erfordras för beklädande af högre embeten inom statsförvaltningen, hvarigenom tillfälle vore att låta dessa till deras beskaffenhet mångfaldiga mål komma under pröfning af män med samlad mångsidig kunskap och erfarenhet i statsförvaltningens alla grenar; och hvilken auktoritet, om ledamöternes antal blefve sådant, att deruti äfven kunde inrymmas det högre måttet af juridisk kunskap och erfarenhet, skulle kunna tillfredsställa anspråken på ärendernas bedömande icke allenast med närmare kännedom af de förhållanden, som bestämma riktningen åt den ekonomiska lagstiftningen, utan ock med den säkrare vana vid lagbuds noggranna tydning samt vid rättegångsformers tillämpning och beslutens uppfattning med nödig säkerhet och klarhet, som i allmänhet anses i synnerlig mån genom den juridiska embetsmannabildningen och domarekallets handhafvande förvärfvas. Sålunda vore för utöfningen af konungamagtens högsta pröfning af tvistefrågor enahanda sätt utstakadt genom de begge likartade myndigheterna: högsta domstolen och den nu ifrågakända, dessa skiljande sig från hvarandra endast i hvad som, till följd af beskaffenheten hos föremålen inom hvarderas verkningskrets, måste vara olika.

Genom sådant anordnande af den nya institutionen, att de ärender, hvilka afsågos till föremål för dess verksamhet, fortfarande komma att ingå och beredas i det departement, hvartill de förut höra, eller, likmätigt 6 § regeringsformen, framdeles kunna komma att såsom regeringsärender hänvisas, och genom bestämmande, att departements-

cheferne skola ega att, då de så nödigt anse, i nämnda auktoritet deltaga i öfverläggningen uti de till deras departementer hörande mål, komme att bibehållas det nödvändiga sambandet mellan lagstiftningen och lagskipningen. Departementschef komme sålunda icke att sakna kunskap om sättet, hvarpå de från Konungen utgående författningar tillämpades, hvilka brister i dem kunde vid tillämpningen röja sig och hvilket behof af nya författningar sig yppade; till den pröfvande myndighetens handläggning komme icke något mål, om hvars tillvaro och beskaffenhet departementschefen måste sakna kännedom; han komme alltid att ega kunskap om tiden för föredragningen af de ärenden, hvilkas behandling han funne sig böra öfvervara, och blefve således icke nödsakad att genom närvaro vid mindre viktiga ärenders behandling uppoffra den tid, han för sina embetsgöromål inom departementet behöfde. Likasom, i frågor om stiftande af civil-, kriminal- och kyrkolag, den genom lagarnes tillämpning vunna erfarenheten har tillfälle att uttala sig genom de utlåtanden, högsta domstolen afgifver, kunde den nu ifrågakända myndigheten vid den ekonomiska lagstiftningen meddela utlåtanden; och derjemte borde, i likhet med hvad grundlagen bjuder i afseende på tvenne justitieråds närvaro i statsrådet vid justitieärendens föredragning, föreskrifvas, att två ledamöter af ofvannämnda nya embetsmyndighet skola i statsrådet öfvervara behandlingen af lagstiftningsfrågor i de ämnen, som till samma myndighet höra. Utskottet tror således det icke kunna emot detta förslag invändas, att lagstiftningen skulle komma att sakna den erfarenhet, författningarnes tillämpning gifver; utan deremot förekommer i detta hänseende, — hvad som, efter utskottets öfvertygelse, är förtjent af den största uppmärksamhet och skulle komma att utgöra en af de viktigaste fördelarne af den ifrågasatta nya inrättningen, — att nemligen denna skulle bereda en långvarigare sammanhållning af erfarenhet om lagstiftningsgrunderna, anledningarne till de särskilda författningarnes tillkomst, deras anda och mening och sätten för deras tillämpning, än som kan under nuvarande förhållanden alltid påräknas såsom tillgänglig ledning för den fortgående utöfningen af lagstiftningsmagten på detta område. Det är nemligen uppenbart, att icke hos hvarje inträdande ny departementschef kan vara att genast förvänta den längre och rikare erfarenhet om företeelserna inom den ekonomiska lagskipningen, som komme att finnas hos den högsta pröfvande myndigheten, åtminstone någon längre tid, sedan denna blifvit bildad och träd i den verksamhet, under hvars fortgång den vunna erfarenheten kan, i och

med de gemensamma öfverläggningarne, från äldre till yngre generation af ledamöter öfvergå och sålunda erhålla varaktighet.

Den embetsmyndighet, hars inrättande utskottet sålunda ansett sig böra föreslå, har utskottet trots lämpligen kunna betecknas med namnet »regeringsrätt», såsom påminnande både derom, att föremålen för dess handläggning äro ärender, hvilka blifvit dragna under den högsta styrelsemagtens eller regeringens pröfning, och derom, att denna myndighet har att bedöma tvistiga mål eller rättsfrågor. Ledamöternes benämning kunde då vara den af »regeringsråd», och torde i sistnämnda afseende böra erinras, att samma benämning »regeringsråd» väl tillföre varit använd, men för en befattning, hvilken redan längre tid sedan upphört.

Det antal af samtidigt tjenstgörande ledamöter, som i regeringsrätten må erfordras för ärendernas pröfning, torde, i anseende till ämnenas mångfaldiga art, icke böra bestämmas till mindre än fem; i följd hvaraf och då nödigt är, att, såsom för justitieråden, någon tids ledighet må kunna hvarje ledamot beredas, och att, vid inträffande laga förfall för någon af de tjenstgörande, en annan ledamot må kunna i hans ställe inträda, utskottet anser, att åtminstone sju regeringsråd böra finnas. — Angående de för utnämning till regeringsråd erforderliga egenskaper synes grundlagen ej böra innehålla annat, än hvad i 4 § regeringsformen är afsedt med ordalagen »kunnige, erfarne, redlige och allmänt aktade män», och att bland de sju ledamöterne böra minst fem hafva förvaltat civil beställning.

Med beskaffenheten af regeringsrättens verksamhet, såsom jemförlig med domarekall, synes det icke vara förenligt, att ledamöternes embeten skulle vara förtroendesysslor, hvarifrån de kunde utan ransakning och dom entledigas; och böra således regeringsråden anses inbegripna under hvad 36 § regeringsformen bestämmer med orden »domare samt alle andre embets- och tjenstemän, än de i föregående § nämnde». För tillämpning af regeringsråds ansvarighet för embetsutöfningen torde böra utstakas den ordning, som uti 101 § regeringsformen är i afseende på högsta domstolen stadgad, hvaraf äfven skulle följa tillägg i föreskrifterna uti 102 § rörande organisationen af riks rätt. Deremot och då i väsentliga hänseenden olikhet är emellan sjelfva föremålen för högsta domstolens och regeringsrättens verksamhet, och skiljaktiga meningar inom representationen tillföre uttalat sig angående lämpligheten af den föreskrift uti 103 § regeringsformen, enligt hvilken vid hvarje riksdag skall på en utsedd nämnd ankomma att döma, huruvida högsta domstolens samtliga ledamöter gjort sig för-

tjente att i deras viktiga kall bibehållas, har utskottet icke ansett sig böra föreslå enahanda stadgande i fråga om regeringsrättens ledamöter.

I fråga om bestämmandet, hvilka mål borde tillhöra regeringsrättens pröfning, har utskottet ansett det vara lämpligast, att i grundlagen antydes endast ärendernas allmänna egenskap, att vara hos Kongl. Maj:t genom besvär öfver embetsmyndigheters meddelade beslut fullföljda, men icke tillhörande högste domstolens upptagande, och att genom särskild stadga, stiftad såsom civillag, må göras den inskränkning, som till följd af vissa ärenders särskilda beskaffenhet må vara erforderlig. Deremot torde kunna i grundlagen bestämdt stadgas behörighet för regeringsrätten att upptaga ansökningar om resning i mål af sådan beskaffenhet, att de kunna tillhöra regeringsrättens slutliga pröfning.

Det förslag, hvars grunder utskottet sålunda sökt utveckla, angår otvifvelaktigt ett ämne af största vikt; och med all sorgfällighet har utskottet sökt att göra sig redo för alla de betänkligheter, som härvid möjligen kunna möta. Till hvad utskottet redan anfört om hvad som grundat öfvertygelsen angående behovet af en förändring i det närvarande förhållandet, torde böra läggas en erinran derom, — hvad utskottet förmodar vara ostridigt och i allt fall lätteligen kunna med full tillförlitlighet bestyrkas, — att, då nu gällande regeringsform för fyratiofem år sedan antogs, till följd hvaraf de på administrativa och ekonomiska författningars tillämpning beroende tvistefrågors högsta pröfning fortfarande, men icke vidare under kabinettsmålen's enklare former, måste af Konungen personligen utöfvas, dessa frågors antal och omvexlande art var vida inskränktare, än som nu mera sig visar. Det kan således med skäl ställas i tvifvel, om 1809 års grundlagsstiftare skulle, derest förhållandet i detta hänseende då varit lika som nu, funnit sig böra med bördan af alla dessa ärenden besvara sjelfva regenten; och likaledes skulle väl, i afseende på statsrådets befattning, tvekan uppstått att för sådana tidsödande göromål i tvister, de der icke äro af beskaffenhet, att hvar för sig nödvändigt böra ådraga sig statsmannens och lagstiftarens särskilda uppmärksamhet, taga i anspråk den omsorg, som för de högre, mera vidtomfattande statsmannavärfven vore erforderlig. Utskottet är öfvertygad, att statsrådsemetets stora vikt och betydighet i samhällsinrättningen icke skulle lida någon minskning genom den förändring af dess verksamhet, som i närvarande förslag är afsedd. Egenskapen att vara Konungens rådgifvare i regeringsärenden antyder i sig sjelf för detta embete en sådan vikt och en sådan verkningsskrets, som icke fordra någon tillökning genom direkt berö-

ring med de inom medborgerliga lifvet uppkommande enskilda tvisters lösning. Den större ledighet från dagliga embetsbestyr af jemförelsevis underordnad vigt, som genom den föreslagna förändringen skulle beredas synnerligen departementscheferne, synes utskottet deremot vara i mera än ett hänseende att betrakta såsom en för samhället vigtig förmån. Departementschefens trägna sysselsättning med en mängd spridda bestyr, som dagligen fordra hans omsorg, måste otvifvelaktigt mången gång verka hämmande på utvecklingen af hans statsmannaegenskaper; och anspråket på denna trägna sysselsättning kan vara tillräcklig att från embetets emottagande afhålla den, som, med rikare mått af erfarenhet i statsmannavärfven och med djupet af insigter, skulle kunna länge verka gagneligt för samhället, men icke vill åtaga sig en tyngande börda af arbete, hvaraf mången kunde tröttna redan innan han uppnått mellanålderns gräns.

Enär förslaget afser, att ärenderna skulle till föredragning inför regeringsrätten beredas i vederbörande statsdepartement, hvars tjänstemän äfven enligt nu varande ordning hafva åliggande att handlägga dessa ärender, skulle kostnaden af den nya institutionen egentligen komma att bestå i ledamöternes aflöning. I denna kostnad till ett så angeläget ändamål, som kan hafva det största inflytande på samhällets angelägenheter i många rigtningar, har utskottet icke funnit anledning till tvekan om framgång åt det förslag, som utskottet sålunda får till Rikets Ständer vördsamt framställa, innefattande, att åt regeringsformen och riksdagsordningen i vissa delar måtte gifvas följande förändrade lydelse:

Stockholm den 12 juni 1854.

Reservationer:

af herr *Björck*: »All lagstiftning fordrar afseende lika mycket på samhällets fördel och bästa som på den enskildes rätt; och i den mån samfundsordningen utvecklas, skall den forna tidens förmynderskap öfver näringsförhållandena nödgas vika för den enskildes rätt till obehindrad verksamhet och för kommunernes sjelfständighet vid ordnandet af deras municipala förhållanden. Den gamla fördomen, som tillerkänner styrelsen och dess organer en godtycklig magt vid reglerandet af särskilda näringsgrenar och af de dess idkare tillkommande rättigheter

och skyldigheter, skall mer och mer försvinna. I alla statens förhållanden till kommunerne och till de enskilde medborgarne skola endast rättvisans oföränderliga grundsatser göra sig gällande, och likasom, till följe häraf, lagstiftningen inom det så kallade ekonomiska området erhåller allt mindre utrymme, blir det allt mera magtpåliggande samt enligt med statens ändamål och den enskildes rätt, att tillämpningen af de ekonomiska författningarna blir icke allenast oberoende af godtycket, utan ock i alla fall densamma och enahanda, så att säkerhet i tydningar och äfventyr för den enskildes rätt icke uppstå. Lagstiftning och lagskipning böra således lika litet i fråga om de ekonomiska lagarne, som beträffande öfriga lagar, vara hos samma myndighet förenade.

Med antagande att såsom regeringsärender hufvudsakligen böra anses, jemte ministeriela och kommandomål, frågor om nya eller förändrade lagar och föreskrifter samt i öfrigt de ansökningar, som åt Konungens pröfning måste bibehållas, följer det af ofvan anförda grunder för ordnandet af den ekonomiska lagskipningen, att den myndighet, åt hvilken pröfningen af dit hörande mål skall öfverlemnas, bör göras alldeles oberoende af Konungens statsråd, och att den kännedom om lagarnes verkan och deras tillämpning, som bör finnas hos statsrådet, i stället beredes på annat, lätt funnet sätt, så att nämnda oberoende icke i någon mån äfventyras. En sådan åsigt har ock legat till grund för det förslag, som vid 1844 års riksdag af regeringen framställdes och hvilket afsåg, att besvärsmålen åtminstone till en del skulle af högsta domstolen pröfvas. Grundtanken i detta förslag biträder jag således, ehuru den ringa kännedom om de rent ekonomiska författningarne och om stadganderne för statens förvaltning i öfrigt, som i allmänhet finnes hos dem, hvilka egnat sig åt domarevärfvet, gör det i min tanke lämpligare, att de personer, som skola utgöra denna prövande myndighet, till största antalet tagas bland dem, som erhålla sin utbildning inom de förvaltande verken. De öfrige böra dock hafva utöfvat domareembetet, på det att nödig grundlig kännedom om de allmänna lagarne och förmågan att dem tillämpa icke må hos denna myndighet saknas.

Deremot tror jag icke, att inrättande af en dylik myndighet bör uppehållas deraf, att åtskilliga ärender, som nu af regeringen handläggas, kunna böra öfverlemnas till kommunernes uteslutande behandling. Endast i högst få fall kan en sådan rätt kommunerne tillerkännas, och den grund, som derföre må böra antagas, framträder vida lättare, efter det den nu varande sammanblandningen af lagstiftning och

lagskipning i ekonomiska mål upphört; hvadan jag ock anser den ifrågavarande institutionen vara ett medel för befordrande af kommunernas sjelfstyrelse och för undanrödjande af den centralisation af magten hos styrelsen, hvaröfver man med skäl klagar.

Då det likväl icke kan undfalla uppmärksamheten, att Konungens statsråd, efter en sådan förändring af dess verksamhet, icke erbjuder samma garantier derföre, att inom statsrådet skola finnas den kännedom om författningarna och den fullständiga uppfattning deraf, som i de flesta fall betingas af en flerårig sysselsättning med deras tillämpning, samt den visshet i detta hänseende, hvilken ansågs vara en af de fördelar, som införandet af departementalstyrelsen föranledde, i sjelfva verket komme att genom den nya institutionen försvinna, tror jag en förändring af nu varande stadgänderne beträffande statsrådets sammansättning så mycket hellre böra deraf följa, som det ty värr ännu länge torde dröja, innan representationens inflytande på Konungens val af statsråd kan blifva hvad det bör vara. Jag anser jemväl antalet af statsråd med afseende å de minskade göromålen kunna nedsättas, hvarigenom ock en nödvändig lindring uti de i allt fall växande kostnaderna för statsinstitutionerna kan vinnas.

Enär Konungen icke komme att hafva någon röst inom den ifrågavarande myndigheten, men dess förhållande till styrelsen bör vara enahanda, som högsta domstolens, anser jag att förslaget fordrat, såsom oundviklig följd, det Konungens röster inom högsta domstolen skulle upphöra. Konungens rätt till deltagande i lagförklaringar kunde genom ett särskildt stadgande Honom förvaras, helst denna rätt vid närmare undersökning skall finnas icke ega något gemensamt med lagskipningen.

Då jag anser den genom 103 § regeringsformen inrättade opinionsnämnd hafva sin grund i principen, att landets högste domare är inför folket ansvarig för sina gerningar, och jag är öfvertygad, att opinionsnämnden jemväl afser att tillerkänna folkets representanter den dyrbara rättigheten att derigenom utöfva kontroll på styrelsens tillgörande vid tillsättning af sagda embeten, har jag ock funnit den tillämnade nya myndighetens oafsättliga ledamöter böra, lika med högsta domstolens medlemmar, vara opinionsnämndens utlåtande underkastade.

Dessutom har jag ansett det böra ovilkorligen stadgas, att utlåtande af den ifrågavarande myndigheten skall infordras rörande alla förslag till ekonomiska lagar, i likhet med hvad i afseende på civillagen gäller för högsta domstolen.

Deltagande i pröfningen af vissa ärenden, som afgöras i Konungens statsråd, kan visserligen tillerkännas den nya myndigheten i öfverens-

stämmelse med 26 § regeringsformen; men om målen rätteligen fördelas mellan Konungens statsråd och de dömande myndigheterna samt dessas hörande föreskrifves, der sådant kan vara nödigt, torde giltig grund för en förening af dessa olika institutioner i sjelfva verket icke finnas.

Med hufvudsakligt stöd af dessa åsigter anmäler jag min reservation mot utskottets förslag till en regeringsrätt, hvars benämning, med afseende å föremålet för dess verksamhet, ej heller torde vara den rätta.»

Herr *Brinck* har förklarat sig hufvudsakligen instämma i denna reservation, synnerligast med afseende derpå, att bestämdt bordt stadgas, det minst två af den föreslagna regeringsrättens ledamöter skulle hafva förvaltadt domareembete, samt att regeringsrättens alla ledamöter borde, i likhet med högsta domstolens, vara underkastade omröstning af opinionsnämnd.